

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ยางพาราเป็นพืชที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศไทยมาหลายทศวรรษ มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรกว่า 6 ล้านคนหรือร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศ ในพ.ศ. 2550 ประเทศไทยมีปริมาณผลผลิตยางพาราทั้งสิ้น 3.06 ล้านตัน แบ่งเป็นการใช้ยางภายในประเทศ 373,659 ตัน หรือ ประมาณร้อยละ 12 คิดเป็นมูลค่า 126,000 ล้านบาทที่เหลือส่งออกในรูปยางดิบ เช่น ยางแผ่นรมควัน ยางแท่ง และน้ำยางข้น ปริมาณ 2.7 ล้านตัน คิดเป็นมูลค่า 200,000 ล้านบาท จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าหากสามารถผลักดันให้มีการใช้ยางพาราในประเทศมากขึ้นก็จะช่วยเพิ่มมูลค่าของยางพาราลดการพึ่งพาสถานต่างประเทศ (กรกัญญา อักษรเนียมและคณะ. 2551) ยางพารานอกจากจะสร้างรายได้ให้กับชาวสวนโดยตรงแล้วยังเป็นพืชที่มีสรรพประโยชน์ครบในการนำไปใช้ในอุตสาหกรรมต่างๆมากมาย ฝรั่งจึงเรียกยางพาราว่าเป็น “ไม้ ลักขาว” นอกจากการใช้ประโยชน์จากเนื้อไม้โดยตรงแล้ว ในด้านการสร้างระบบนิเวศ ยางพาราเป็นพืชที่ช่วยแก้ปัญหาโลกร้อนได้ และที่สำคัญยางพาราเป็นพืชที่นำความชื้นได้เป็นอย่างดี จากการศึกษาของศูนย์วิจัยยาง จ.หนองคาย พบว่า การปลูกยางพาราจะช่วยให้น้ำฝนเพิ่มขึ้นได้จริง เป็นการสร้างป่า สร้างความชุ่มชื้นได้เป็นอย่างดี (สถิตพันธ์ ธรรมสถิต. 2551)

ซึ่งจากที่ผ่านมามาคณะรัฐมนตรีอนุมัติโครงการปลูกยางพาราเพื่อยกระดับรายได้และความมั่นคงให้แก่เกษตรกรในแหล่งปลูกยางใหม่ ระยะที่ 1 (ปี 2547-2549) พื้นที่ 1 ล้านไร่ แบ่งเป็นภาคเหนือ 3 แสนไร่ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 7 แสนไร่ ทำให้ปัจจุบันพื้นที่ปลูกยางพาราของ ไทยกระจายอยู่ทุกภาค สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรรายงานในปี 2550 ไทยมีพื้นที่ปลูกยางพารา รวม 15,349,523 ไร่ โดยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่ปลูก 2,143,206 ไร่ และมีพื้นที่กรีด 524,155 ไร่ (กรกัญญา อักษรเนียมและคณะ. 2551)

จังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดที่มีอาชีพทางการเกษตร คือ การปลูกข้าว และเป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงด้านข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ภายใต้นโยบายที่ว่า “สุรินทร์ถิ่นช้างใหญ่ ผ้าไหมงาม ประคำสวย ร่ำรวยปราสาท ผักกาดหวาน ข้าวสารหอม งามพร้อมวัฒนธรรม” ข้าวหอมมะลิอินทรีย์ของจังหวัด เป็นข้าวที่มีชื่อเสียงไปทั่วโลก ถ้าพูดถึงข้าวหอมมะลิอินทรีย์ทุกคนจะต้องนึกถึง จังหวัดสุรินทร์ แต่เมื่อรัฐบาลได้มีการส่งเสริมให้มีการปลูกยางพารา จังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดหนึ่งที่เกษตรกรได้หันมาให้ความสนใจในการปลูกยางพาราจำนวนมากถึง 9,925 ราย โดยมีเนื้อที่

85,563.80 ไร่ ให้ผลผลิตแล้ว 1,799 ราย ต่อเนื้อที่ 19,240.80 ไร่ เขตอำเภอปราสาทมีเกษตรกรปลูกยางพารา 160 ราย มีเนื้อที่ 1,357.45 ไร่ ให้ผลผลิตแล้ว 34 ราย ต่อเนื้อที่ 280.95 ไร่ เขตอำเภอกาบเชิงมีเกษตรกรปลูกยางพารา 368 ราย มีเนื้อที่ 3,730.10 ไร่ ให้ผลผลิตแล้ว 162 ราย มีเนื้อที่ 1,472.35 ไร่ เขตอำเภอพนมดงรักมีเกษตรกรปลูกยางพารา 1,384 ราย มีเนื้อที่ 14,719.75 ไร่ ให้ผลผลิตแล้ว 550 ราย ต่อเนื้อที่ 6865.70 ไร่ (ศูนย์ข้อมูลยางพาราจังหวัดสุรินทร์. 2551) หน่วยงานภาครัฐโดยเฉพาะสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจังหวัดสุรินทร์ได้ส่งเสริมให้มีการอบรมเกี่ยวกับการดูแลสวนยางรวมทั้งอบรมพัฒนาช่างฝีมือกรีดยางให้แก่เกษตรกรเจ้าของสวนยางทั้งจังหวัดสุรินทร์

เมื่อนึกย้อนไปในสมัยที่ราคายางตกต่ำมากในปี 2544-2545 ราคายางแผ่นดิบ 22-29 บาทต่อกิโลกรัม ชาวสวนยางก็จะโอคตรวนว่าแต่ละวันมีรายได้ไม่น้อยไม่เพียงพอกับรายจ่าย จึงต้องกรีดยางติดต่อกันหลายวัน แต่ครั้งราคายางสูงขึ้นดังเช่นในทุกวันนี้ ราคาอยู่ในช่วง 92-102 บาทต่อกิโลกรัม ก็ยังพบว่าชาวสวนยางพารายังคงกรีดยางติดต่อกันหลายวันเช่นกัน โดยให้เหตุผลว่าช่วงราคายางดี ๆ ราคาสูง ๆ ก็ต้องรีบฉวยโอกาสบ้าง ด้วยเหตุนี้ปัญหาที่พบและเป็นกังวลให้กับพนักงานสงเคราะห์สวนยางมาก คือ การที่เกษตรกรเร่งรัดให้น้ำยางออกมากเกินไปด้วยวิธีการต่าง ๆ กัน เช่น การกรีดยางที่ใช้ระบบกริดถี่ (4-5 วันวันวัน) การกรีดยางในขณะที่ต้นยางกำลังสร้างใบใหม่หลังจากการผลัดใบในหน้าแล้ง การเปิดกรีดยางที่ต้นยางยังไม่ได้ขนาดที่จะเปิดกรีดหรือบางครั้งเกษตรกรยังมีความชำนาญไม่เพียงพอในการกรีดยาง จึงทำให้มีการกรีดยางไม่ถูกวิธีหรือกรีดยางจนถึงเนื้อไม้ ทั้งหมดนี้ส่งผลให้ต้นยางพาราที่ทำการเปิดกรีดมีอาการเปลือกแห้ง ไม่สามารถให้ผลผลิตได้ยาวนานถึง 20-30 ปี ปัญหาส่วนหนึ่งเกิดจากความไม่พอเพียงของเกษตรกรเจ้าของ สวนยาง และเกิดจากการที่พนักงานสงเคราะห์การทำสวนยาง ซึ่งมีหน้าที่ส่งเสริมให้คำแนะนำ เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนพื้นที่ที่ต้องดูแลถือว่ายังมีจำนวนน้อย หรือเกิดจากไม่ประสานงานของหน่วยงานให้ความรู้เกษตรกรยังไม่ดีพอ หน่วยงานต่างกัน แนะนำเรื่องเรื่องเดียวกันแตกต่างกัน ทำให้เกษตรกรเกิดความสับสน ภาครัฐจึงควรพิจารณาการแก้ปัญหาโดยการสร้างองค์กรที่ดูแลเรื่องยางที่มีความเป็นเอกภาพและดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ (วราภรณ์ ขจรไชยกุล. 2551) และเอกสารเผยแพร่ที่ส่วนใหญ่จะมีข้อมูลทางวิชาการที่เป็นภาพโดยรวม แต่เฉพาะพื้นที่ภาคอีสาน ยังไม่พบข้อมูลที่ชัดเจนมากนัก

จากปัญหาที่กล่าวมาผู้วิจัยได้เล็งเห็นว่า น่าที่จะทำการศึกษาระบบการกรีดที่เหมาะสมกับท้องถิ่นของพื้นที่ภาคอีสาน เพื่อช่วยเพิ่มปริมาณผลผลิตและเพื่อยืดอายุการเก็บเกี่ยวผลผลิตยางพารา และพัฒนาเครือข่ายช่างฝีมือกรีดยางในพื้นที่ เพื่อสร้างภาวะผู้นำ สร้างความมั่นใจ ในการเป็นตัวแทนพนักงานสงเคราะห์สวนยาง และเป็นแหล่งเรียนรู้แก่เจ้าของสวนยางจะได้มีการ

แลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำสวนยางระหว่างกัน และเป็นการสอดแทรกเพื่อสร้างจิตสำนึก รัก ห่วงแหนอาชีพที่มั่นคงและยั่งยืนของตนเอง ในการนี้จะได้จัดทำ VCD เผยแพร่ระบบการกรีดยาง และวิธีการกรีดยางที่เหมาะสมกับท้องถิ่น และเพื่อการพัฒนาสร้างศักยภาพของชุมชนในการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสันติและเกื้อกูล รวมทั้งการสร้างกลไกในการปกป้องคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาสวนยางพาราอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปรียบเทียบปริมาณผลผลิต(น้ำหนักแห้ง)ระบบการกรีดยางพาราแบบครั้งลำต้นวันเว้นวันและครั้งลำต้นสองวันเว้นวันที่เหมาะสมกับท้องถิ่น
2. เพื่อพัฒนาเครือข่ายช่างฝีมือกรีดยางของเจ้าของสวนยางแบบมีส่วนร่วม
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรเจ้าของสวนยางต่อการฝึกอบรมหลักสูตร “การพัฒนาช่างกรีดยาง” โดยมีเกษตรกรเครือข่ายเป็นวิทยากร
4. เพื่อจัดทำ VCD เผยแพร่ระบบการกรีดยางและวิธีการกรีดยางที่เหมาะสมกับท้องถิ่น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มเกษตรกรเจ้าของสวนยางจังหวัดสุรินทร์
2. ขอบเขตด้านพื้นที่ กลุ่มเกษตรกร อำเภอปราสาท อำเภอกาบเชิง อำเภอนวมดงรัก จังหวัดสุรินทร์
3. ขอบเขตของเนื้อหา

ศึกษาระบบการกรีดยางแบบครั้งลำต้นวันเว้นวันและหนึ่งในสามของลำต้นสองวันเว้นวันที่เหมาะสมกับท้องถิ่น โดยการเปรียบเทียบผลผลิตของวิธีการกรีดยางทั้ง 2 แบบเก็บข้อมูลทั้ง 3 อำเภอ อำเภอละ 4 แปลง (แบบครั้งลำต้นวันเว้นวัน จำนวน 2 แปลง และแบบครั้งลำต้นสองวันเว้นวัน จำนวน 2 แปลง) เก็บข้อมูลปริมาณผลผลิต(น้ำหนักแห้ง)เก็บข้อมูลจำนวน 3 ซ้ำ (9 เดือน) โดยเริ่มตั้งแต่ยางเปิดกรีด คือ เดือนพฤษภาคม-กรกฎาคม(ซ้ำที่ 1)เดือนสิงหาคม-ตุลาคม (ซ้ำที่ 2) และช่วงเดือนพฤศจิกายน-มกราคม (ซ้ำที่ 3)

พัฒนาเครือข่ายและพัฒนาช่างฝีมือกรีดยางของเจ้าของสวนยางแบบมีส่วนร่วม โดยการจัดประชุมโดยการร่วมมือระหว่างผู้วิจัยและตัวแทนสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง จังหวัดสุรินทร์ จากนั้นทำการคัดเลือกเกษตรกรเจ้าของสวนยางเพื่อเข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตร “การพัฒนาช่างกรีดยาง” เพื่อสร้างเป็นเครือข่ายและสร้างภาวะผู้นำให้เกษตรกรเจ้าของสวนยาง

จัดฝึกอบรมเกษตรกรเจ้าของสวนยางในจังหวัดสุรินทร์ที่สนใจเข้าร่วมอบรมหลักสูตร “การพัฒนาฝีมือช่างกรีดยาง” โดยมีเครือข่ายเป็นวิทยากร เมื่ออบรมเสร็จแล้วออกแบบสอบถาม เพื่อศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรเจ้าของสวนยางต่อการฝึกอบรม

รวบรวมผลการศึกษาระบบการกรีดและวิธีการกรีดยางที่เหมาะสมกับท้องถิ่น เพื่อจัดทำ VCD เผยแพร่

4. ขอบเขตของเวลา

ระยะเวลา 1 ปี

5. ตัวแปรที่ศึกษา

5.1 ตัวแปรต้น วิธีการกรีดยาง ระบบกรีดยาง

5.2 ตัวแปรตาม ปริมาณผลผลิต

นิยามศัพท์เฉพาะ

ปริมาณผลผลิต หมายถึง ปริมาณน้ำหนักรีดแห้งของยางพาราที่เกษตรกรผลิตเป็นยางแผ่น เรียบร้อยแล้ว โดยการชั่งน้ำหนักเป็นกิโลกรัม

เครือข่ายเกษตรกรเจ้าของสวนยาง หมายถึง กลุ่มเกษตรกรเจ้าของสวนยางที่สำนักงาน กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจังหวัดสุรินทร์ได้จัดตั้งขึ้นใน ระดับอำเภอ เพื่อเป็นตัวแทน ให้กับพนักงานสงเคราะห์การทำสวนยางในการช่วยเหลือเกษตรกรเจ้าของสวนยางในพื้นที่

ระบบการกรีด หมายถึง การกำหนดความยาวของรอยกรีดและจำนวนวันกรีดที่เกษตรกร เจ้าของสวนยางได้ปฏิบัติ ในงานวิจัยนี้ศึกษาระบบกรีดยาง 2 วิธีการ คือ ระบบกรีดยางแบบครั้ง ลำต้นวันเว้นวัน และระบบกรีดยางแบบครั้งลำต้นสองวันเว้นวัน

ช่างฝีมือกรีดยาง หมายถึง เครือข่ายเกษตรกรที่ผ่านการอบรมโครงการ “พัฒนาช่างฝีมือ กรีดยาง”

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. เกษตรกรเจ้าของสวนยางมีวิธีการกรีดยางที่ถูกต้อง และมีระบบกรีดยางที่เหมาะสมกับ ท้องถิ่นจะส่งผลให้ได้ปริมาณผลผลิต(น้ำหนักรีดแห้ง)ที่มาก และเป็นการยืดอายุการให้ผลผลิตต้นยาง

2. เกษตรกรเจ้าของสวนยางมีความพึงพอใจต่อการอบรมการกรีดยางและสนใจที่จะดูแล สวนยางมากขึ้น

3. เครือข่ายเกษตรกรเจ้าของสวนยางมีภาวะผู้นำรวมทั้งสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน และสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับกลุ่มเกษตรกรเจ้าของสวนยางได้

4. เกษตรกรเจ้าของสวนยางมีความสำนึก ห่วงเหิน และเห็นคุณค่าของอาชีพที่มั่นคง และยั่งยืนของตนเอง
5. ได้จิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสันติ
6. จังหวัดสุรินทร์ได้ข้อมูลระบบการกรีดยางรวมทั้งวิธีการกรีดยางที่ถูกต้องเพื่อเผยแพร่เอกสารข้อมูลให้กับผู้ที่สนใจต่อไป